

SUOMALAISEN TYÖN INDIKAATTORI - TIIVISTELMÄ

Marraskuu 2017

SUOMALAISEN
TYÖN LIITTO

SUOMALAISEN TYÖN INDIKAATTORI - TAUSTA

Suomalainen työelämä on noususuhdanteessa. Voidaan sanoa, että pitkään jatkuneesta taantumasta on nyt toivuttu, ja taloudessa ja työelämässä on nostetta. Suhdannenäkymät ja odotukset ovat korkealla niin työnantajien kuin työntekijöiden näkökulmasta. Suomen BKT on kasvussa, investoinnit lisääntyvät, tutkimukseen ja kehitykseen panostetaan ja työntekijöiden työssä oppiminen ja koulutus ovat lisääntyneet. Työn murroksen yhteydessä odotetaan syntyvän uudenlaisia työtehtäviä, ja työntekijät uskovat entistä vahvemmin löytävänsä koulutustaan vastaavaa työtä, vaikka nykyinen työ päättyisikin.

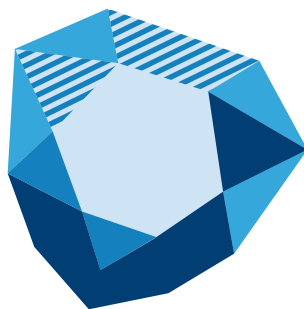
Suomalaisen Työn Liitto aloitti vuonna 2014 merkityksellisen työn ohjelman, jonka tavoitteena on selvittää työhön vaikuttavia muutosvoimia ja niiden avaamia mahdollisuuksia yrityksille ja työyhteisöille. Ohjelman lähtökohtana on tarkastella sekä työelämän laadullisia että määrällisiä muutosvoimia, joiden avulla saadaan tietoa siitä, millainen on suomalaisen työn tila ja mihin suuntaan suomalainen työ kehittyy. Ohjelman tuloksena Suomalaisen Työn Liitto on luonut Suomalaisen työn indikaattorin, joka kuvaa näitä muutosvoimia.

Suomalaisen Työn Liitto on Merkityksellisen työn ohjelmassaan määritellyt, että työ on työntekijöille, työnantajille sekä yhteiskunnalle merkityksellistä ja arvokasta silloin kun se on:

62% työntekijöistä kokee, että heidän työnsä tuottaa arvoa laajemmin koko yhteiskunnalle.

80% työnantajista kokee, että heidän yrityksensä tuottaa arvoa laajemmin koko yhteiskunnalle.

Lähde: Suomalaisen Työn Liiton Työntekijä- ja työnantajakysely 2016

TUOTTAVAA

Merkityksellinen ja arvokas työ parantaa työn tuottavuutta, luo työtä, uudistaa työtapoja ja perustuu asiakkaan tarpeiden ymmärtämiseen eli se tuottaa uutta arvoa.

KESTÄVÄÄ

Merkityksellinen ja arvokas työ on kestävä, koska se synnyttää arvoa pitkäkestoisesti kestävien arvoketjujen ja pitkäaikaisten lojaalisuuteen perustuvien asiakassuhteiden muodossa.

OSALLISTAVAA

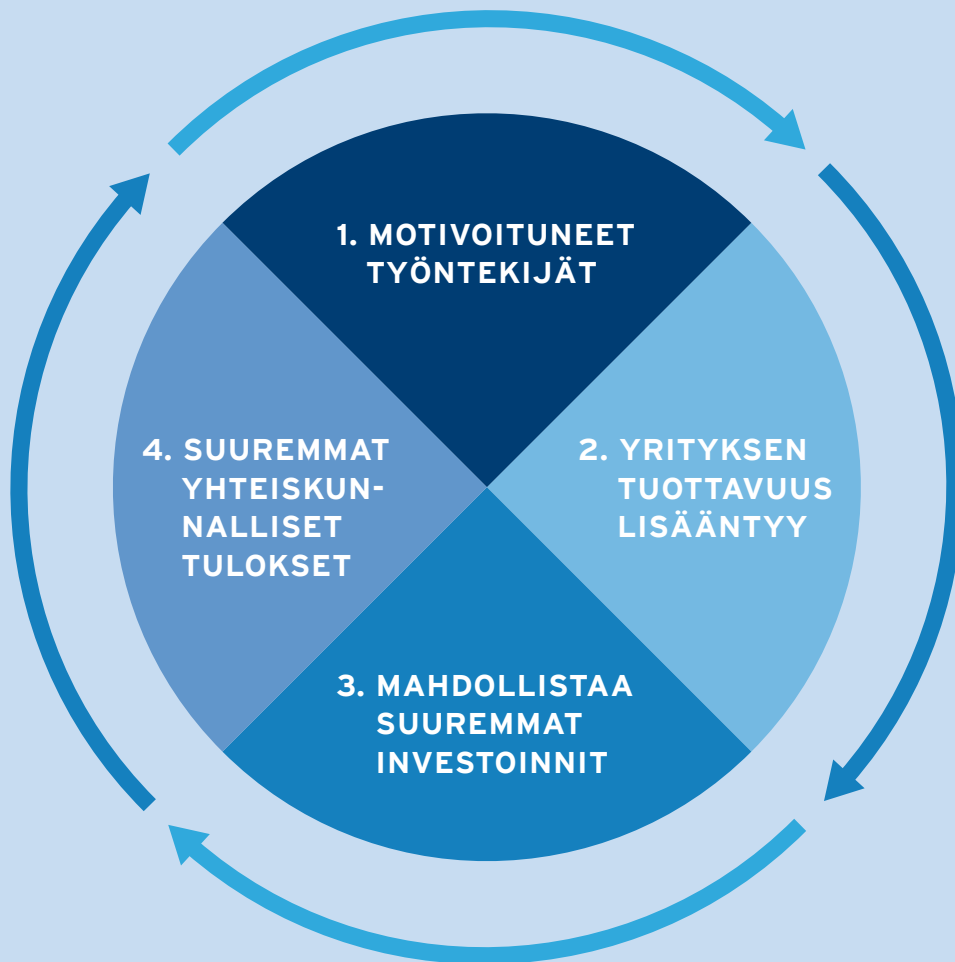
Merkityksellinen ja arvokas työ on osallistavaa, koska se synnyttää jaettua arvoa osakkeenomistajien lisäksi työntekijöille ja yhteiskunnalle.

Tuottavan, kestävän ja osallistavan työn yhdistelmä luo merkityksellistä työtä. Merkityksellisen työn idea piilee siinä, että investoidaan sekä ihmisiin että yritykseen työntekijöiden sitoutuneisuuden syventämiseksi. Mitä mielekkäämpi työ on, sitä motivoituneempi, sitoutuneempi ja lopulta tuottavampi on sen tekijä. Tätä merkityksellisen työn hyvän kierrettä kuvataan kuviossa 1. Tarkempaa tietoa tämän mallin teoreettisesta viitekehyksestä löydät Merkityksellisen ja Arvokkaan Työn Mittarit -tutkimusraportista sekä aiemmin julkaistusta Merkityksellisen ja Arvokkaan Työn Manifestista.

MERKITYKSELLISEN TYÖN HYVÄ KIERRE

SUOMALAISEN TYÖN INDIKAATTORI - KEHITYS

Suomalaisen työn indikaattori on mittari, joka mahdollistaa suomalaisen työn ja työelämän kehityksen monipuolisen seuraamisen. Mittarissa suomalaisen työn osatekijöitä eli tuotavuutta, osallistavuutta sekä kestävyyttä tarkastellaan niin työntekijän, työnantajan kuin yhteiskunnankin näkökulmasta. Mittariston pohjana on käytetty useita eri tilastoaineistoja ja se pohjautuu 41 taustamuuttuun. Kaikille muuttujille on asetettu kiinteä perusvuosi 2005, jossa ne saavat arvon 100. Historiallisessa tarkastelussa vuosi 2005 soveltuu perusvuodeksi, koska se ajoittuu melko neutraaliin ajankohtaan Suomen talouden kehityksessä. Vuonna 2005 elimme talouden nousukautta, mutta emme olleet vielä korkeasuhdanteen huipulla.

Kuviossa 2 on esitelty Suomalaisen työn indikaattorin kehitys vuodesta 2004 vuoden 2016 loppuun. Kuviosta huomataan, että vuonna 2016 indikaattori on jatkanut edellisenä vuonna alkanutta nousuaan.

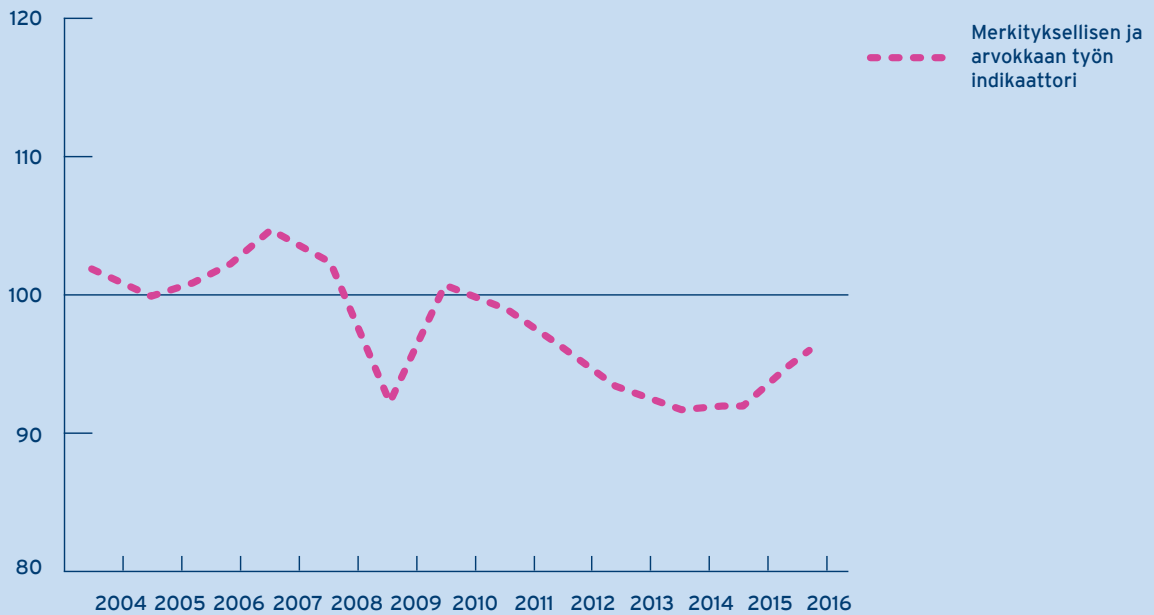
Vaikka vuonna 2016 indikaattorin taustamuuttujien arvot ovat tietyiltä osin nousseet merkittävästikin, kuviosta 2 huomataan että suomalaisen työn tila on edelleen pitkän aikavälin keskiarvoa alemmalla tasolla. Suomalaisen työn tila kehittyi positiivisesti nousukauden aikana, ja vielä vuonna 2008 työn ja työelämän tila oli parempi kuin perusvuonna 2005. Kuitenkin finanssikriisin jälkeen vuonna 2009 Suomessa koettiin poikkeuksellisen radikaali työn tuottavuuden ja tuotannon romahdus, mikä näkyy voimakkaasti myös indikaattorissa. Vaikka toivuinme nopeasti ensimmäisestä romahduksesta, vuodesta 2010 eteenpäin Suomen talous ja työelämän kehitys näyttäytyi pitkään heikkona. Vuonna 2015 indikaattori kääntyi viimein nousuun, ja vuonna 2016 nousu on edelleen vauhdittunut. Indikaattorin positiivinen kehitys lupaa valoisia näkymiä myös tulevaisuudelle, sillä indikaattorissa erityisesti pidempää aikaväliä luotaavat mittarit ovat suhteellisen vahvalla tasolla.

Indikaattorin positiivinen kehitys lupaa valoisia näkymiä myös tulevaisuudelle, sillä indikaattorissa erityisesti pidempää aikaväliä luotaavat mittarit ovat suhteellisen vahvalla tasolla.

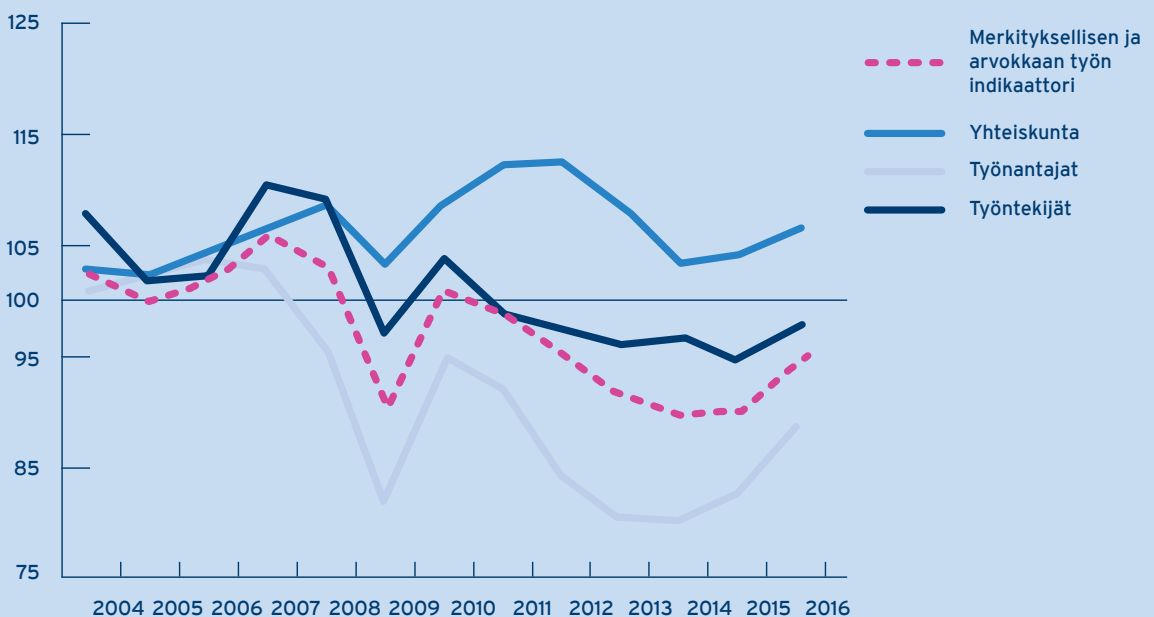
Kuvio
2

SUOMALAISEN TYÖN INDIKAATTORI

Kuvio
3

SUOMALAISEN TYÖN INDIKAATTORI YHTEISKUNNAN, TYÖNANTAJAN JA TYÖNTEKIJÄN NÄKÖKULMASTA

SUOMALAISEN TYÖN INDIKAATTORI YHTEISKUNNAN, TYÖNANTAJAN JA TYÖNTEKIJÄN NÄKÖKULMASTA

Tarkasteltaessa suomalaisen työn tilan kehitystä yhteiskunnan, työnantajan ja työntekijän näkökulmasta, havaitaan että mittarien kehitys on muuttunut yhtenevämmäksi. Kuvioista 3 näemme, että erityisesti työntekijöiden ja työnantajien osalta mittarit noudattelevat pitkällä aikavälillä samankaltaista kehitystä, jossa näkyy muun muassa globaali finanssikriisi ja siitä toipuminen sekä toisaalta sittemmin alkanut toinen alamäki. Yhteiskunnan osalta kehitys ei ole aina ollut samansuuntaista, eikä yhteiskunnan mittari ole vajonnut alle lähtötason edes finanssikriisin tai taantumasta yhteydessä. Viimeaikainen toipuminen pitkästä taantumasta kuitenkin näkyy selvänä mittarien nousuna niin työnantajien, työntekijöiden kuin yhteiskunnankin näkökulmasta.

Yhteiskunnalliset mittarit kääntyivät varovaiseen nousuun

Kuvioista 3 havaitaan, että pitkällä aikavälillä *kaikista positiivisinta suomalaisen työn kehitys on ollut yhteiskunnan tasolla*. Tämä on kiinnostavaa jo siksi, että yhteiskunnallisella tasolla tarkastellaan paljon määrällisiä mittareita, kun taas esimerkiksi työntekijöiden osalta laadullisemmat mittarit ovat suuressa roolissa. Kahden heikon vuoden jälkeen vuonna 2015 yhteiskunnan mittari lähti nousuun, ja vuonna 2016 nouseva trendi vahvistui. Suomen BKT:n kasvu on vauhdittunut ja olemme ylittäneet euroalueen keskimääräisen BKT:n kasvuvauhdin. Suomen kilpailukyky suhteessa kilpailijamihimme on World Economic Forumin kilpailukykyindeksin mukaan jo paremmalla tasolla kuin perusvuonna 2005.

Toisaalta yhteiskunnan tasolla heikkouksia ovat erityisesti julkinen velkaantuminen sekä pitkäaikaistyöttömyyden määrän kasvu. Julkinen velkaantuminen ei ole vielä taantumassa ja lisääntyvä velka tulee painamaan indikaattoria vielä pitkään.

**Vuonna 2016
työllisyysaste kääntyi
vihdoin nousuun
ja sama kehitys on
jatkonut vuonna 2017
pitkäaikaistyöttömyyden
kasvusta huolimatta.**

- × Suomen tuottavuus on nousussa
- × Suomen BKT:n kasvu on vauhdittunut
- × Työllisyysaste on noussut
- × Työtaisteluiden määrä on vähentynyt

- × Suomen julkinen velka suhteessa BKT:hen kasvoi
- × Pitkäaikaistyöttömien määrä kasvoi

Pitkäaikaistyöttömien määrä puolestaan on kolminkertaisesti voinut vuodesta 2008 ja se on yksi suomalaisen yhteiskunnan kestävyden polttavimmista ongelmista tulevaisuudessa.

Työmarkkinoilta on kantautunut kuitenkin myös positiivisia uutisia. Vuonna 2016 työllisyysaste kääntyi vihdoin nousuun ja sama kehitys on jatkunut vuonna 2017 pitkäaikaistyöttömyyden kasvusta huolimatta. Lisäksi työmarkkinoilla on vallinnut kilpailukyky sopimuksen ympärillä käydyistä kiivaasta keskustelusta ja nyt käsillä olevista neuvottelukierroksista huolimatta verrattain rauhallinen tilanne. Työtaistelujen pienentynyt määrä on näkynyt myös indikaattorissa positiivisena kehityksenä.

Kaiken kaikkiaan suomalaisen työn tila yhteiskunnan näkökulmasta on vuonna 2016 jo selvästi korkeammalla tasolla kuin vuonna 2005, ja indikaattorin tulevaisuutta luotaavat muuttajat näyttävät pääosin melko positiivisilta.

Yrityssectorilla positiiviset odotukset

Yrityspuolen mittareissa talouden pitkään jatkunut matalasuhdanne näkyy yhä selkeästi, yritysten osalta mittari on edelleen hyvin selvästi alle lähtötason. Kuviossa 3 nähdään, kuinka vuodesta 2007 yrityssektori on sukeltanut kahteen otteeseen. Jälkimmäinen, pidempikestoinen taantuma piti trendiä yrityspuolella laskevana aina vuoteen 2015 saakka, jolloin mittari viimein kääntyi varovaiseen nousuun. Trendin taittumiseen vaikuttivat muun muassa maltillinen yritysten tuloslukujen nousu sekä investointien määrän lisääntyminen. Tänä vuonna lähestulkoon kaikki mittarin osatekijät ovat nousseet edellisvuodesta. Yritysten tuottavuus jatkoi kasvuaan ja investointien määrä nousi jopa yli vuoden 2005 lähtötason. Investointien määrän lisäksi myös yritysten T&K -panostukset sekä liikevaihto-, kannattavuus- ja vakavaraisuusodotukset nousivat edellisvuodesta.

Huomattavaa on kuitenkin se, että suomalaisen työn yritys näkökulmaa luotaavista muuttujista valtaosa on edelleen heikommalla tasolla aloitusvuoteen 2005 nähden. Yrityskentän suhdannenäkymät ovat selvästi pitkän aikavälin keskiarvoja heikommalla tasolla, kuten ovat myös yritysten kannattavuus, vakavaraisuus ja tuloksentekeyky.

93% työnantajista näkee, että henkilöstön vaikutusmahdollisuuksien parantaminen vaikuttaa yrityksen menestykseen erittäin paljon tai jonkin verran.

62% työnantajista näkee, että henkilöstön koulutukseen käytettyjen työpäivien määrä vaikuttaa yrityksen menestykseen erittäin paljon tai jonkin verran.

Lähde: Suomalaisen Työn Liiton Työntekijä- ja työnantajakysely 2017

- × Yritysinvestointien määrä lisääntyi
- × Yritysten tuotekehitysodotukset paranivat
- × Yritysten tulosluvut ja suhdannenäkymät paranivat
- × T&K-panostukset ovat nousussa

- × Yritysten yksikkötyökustannukset ovat edelleen korkealla tasolla

Yritysten panostukset tutkimukseen ja kehitykseen sekä työllistämisodotukset ovat edelleen alemmalla tasolla kuin kymmenen vuotta aiemmin.

Yrityssectorilla näkyy kuitenkin positiivisia merkkejä seuraavia vuosia silmällä pitäen: suhdannenäkymät ovat nousussa, tutkimus- ja kehitystoiminnan panostusten odotetaan kasvavan tulevaisuudessa, minkä lisäksi investointien odotetaan edelleen kasvavan. Lisäksi kansainvälisten vertailujen mukaan Suomi on erittäin houkutteleva yrittäjyyden näkökulmasta.

Työntekijöiden osalta kehitystä parempaan suuntaan

Vuonna 2016 työntekijänäkökulmaa luotaava mittari kääntyi viimein selvään nousuun. Työntekijöiden tuottavuus on noussut jälleen viime vuodesta etenkin suhteessa euroalueen tuottavuuteen. Arviot yleisestä työllisyysilanteesta ja oman työpaikan taloustilanteesta paranivat edelleen viime vuodesta. Yllättävää oli, että talouden piristymisestä huolimatta työntekijöiden kokemaa irtisanomisen uhkaa nousi. Toisaalta tätä kompensoi työntekijöiden uskon vahvistuminen ammattia ja työkokemusta vastaavan työn saantiin mahdollisessa työttömyysilanteessa.

Yhteiskunnallisessa keskustelussa on viime aikoina painottunut työn murros ja digitalisaatio sekä näiden aiheuttamat muutokset kuten työtehtävien katoaminen ja toisaalta uusien työtehtävien syntyminen. Työ uudistuu, ja työntekijöiden osaamisvaatimuksissa painotetaan jatkossa erilaisia ominaisuuksia kuin ennen. Esimerkiksi kyky oppia uutta, kyky sietää epävarmuutta sekä rohkeus ja uteliaisuus nähdään tulevaisuuden työntekijöiden valttikortteina. Työntekijöiden tilaa kuvaava indikaattori antaa viitteitä siitä, etteivät työntekijät ole lannistuneet välillä negatiivisestikin leimautuneesta ja uhkakuvia maalailevasta keskustelusta työn murroksesta. Siinä missä yksi työtehtävä katoaa, tilalle voi tulla toinen entistä vaativampi ja mielekkäämpi työtehtävä.

Työntekijöiden osalta indikaattorin eri osatekijöistä vain osallistavuus on heikentynyt. Vuonna 2016 työntekijöiden

84% työnantajista näkee, että henkilöstön palkkauksen kannustavuus vaikuttaa yrityksen menestykseen erittäin paljon tai jonkin verran.

91% työnantajista näkee, että henkilöstön mahdollisuus osallistua toiminnan kehittämiseen vaikuttaa yrityksen menestykseen erittäin paljon tai jonkin verran.

Lähde: Suomalaisen Työn Liiton Työntekijä- ja työnantajakysely 2017

- × Arviot yleisestä työllisyysilanteesta ja oman työpaikan taloustilanteesta paranivat edelleen
- × Työpaikoilla tapahtuva uuden oppiminen ja työntekijöiden kouluttaminen lisääntyivät
- × Usko ammattia ja työkokemusta vastaavan työn saantiin mahdollisessa työttömyysilanteessa on noussut

- × Työntekijöiden näkemykset vaikutusmahdollisuuksistaan työtehtäviin, työnjakoon ja työtahtiin heikkenivät
- × Työntekijöiden kokemaa irtisanomisen uhkaa nousi

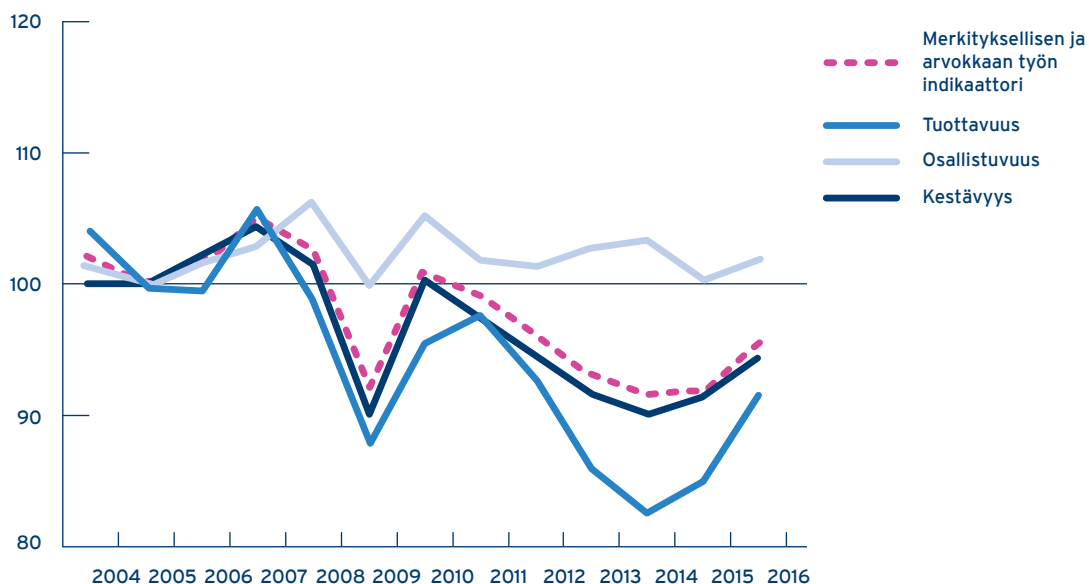
vaikutusmahdollisuudet suhteessa työtehtäviin, työnjakoon ja työtahtiin painuivat ennätysellisen matalalle tasolle. Toisaalta samanaikaisesti vaikutusmahdollisuudet työpaikkojen toiminnan kehittämiseen ovat parantuneet. Tässä kehityksessä saattaakin olla viitteitä työn murroksesta siten, että työntekijät kokevat voivansa vaikuttaa tiimitasolla yrityksen toimintaan yhä enemmän, mutta rakennemuutoksen ollessa jatkuvasti läsnä, vaikutusmahdollisuuksien koetaan kuitenkin heikentyneen suhteessa työnkuvaan laajemmin.

Kun tarkastellaan indikaattorin osatekijöitä työntekijöiden näkökulmasta, havaitaan että viime vuosina työntekijöiden osallistavuutta ja tuottavuutta kuvaavat mittarit ovat liikkuneet päinvastaisiin suuntiin. Kun tuottavuus on heikentynyt, on osallistavuus parantunut ja päinvastoin. On yllättävää ja huolestuttavaakin, jos työntekijöiden kokemus mahdollisuudesta osallistua oman työnsä kehittämiseen ei korreloi tuottavuuden kanssa. Tämä onkin teema, johon varmasti tulevaisuudessa tullaan kiinnittämään yhä enemmän huomiota.

Yrityssektorilla näkyy positiivisia merkkejä seuraavia vuosia silmällä pitäen: suhdannenäkymät ovat nousussa, tutkimus- ja kehitystoiminnan panostusten odotetaan kasvavan tulevaisuudessa, minkä lisäksi investointien odotetaan edelleen kasvavan.

Kuvio
4

SUOMALAISEN TYÖN INDIKAATTORI SEN OSATEKIJÖIDEN KAUTTA

SUOMALAISEN TYÖN INDIKAATTORIN OSATEKIJÖIDEN KAUTTA

Siirryttäessä tarkastelemaan suomalaisen työn tilan kehitystä sen eri osatekijöiden kautta voidaan nähdä (Kuvio 4), että samalla kun viime vuonna alkanut tuottavuuden ja kestävyys-trendi on vahvistunut, myös suomalaisen työn osallistavuus kääntyi nousuun.

Suomalaisen työn tuottavuus parantui viimeisen vuoden aikana niin yhteiskunnan, työnantajien kuin työntekijöidenkin näkökulmasta. Tuottavuuden kasvun taustalla ovat erityisesti suhdannenäkymissä tapahtuneet muutokset positiivisempaan suuntaan sekä Suomen vauhdittunut BKT:n kasvu ja parantunut kilpailukyky suhteessa kilpailijamaihimme. Tuottavuusmittari saa vuonna 2016 arvon 91,3, joka on toki vielä kaukana perusvuoden 2005 tasosta, mutta suunta on oikea.

Kestävyysmittareiden paraneminen vaikutti osaltaan suomalaisen työn tilan nousuun vuonna 2016. Kestävyysmittarit ovat merkittävä osa suomalaisen työn tilaa, sillä ne mittaavat työelämän ja yhteiskunnan vakautta ja tulevaisuutta. Vaikka Suomen yhä jatkuva julkinen velkaantuminen laskee kestävyysmittaria yhteiskunnallisella tasolla, lisääntyneet yritysinvestoinnit ja työntekijöiden lisääntynyt luottamus talouteen ja työn saantiin käänsivät kehityksen kestävyysosalta positiiviseksi. Pidemmän aikavälin tarkastelussa huomataan kuitenkin, että kuten tuottavuus, myös suomalaisen työn kestävyys on heikentynyt verrattuna vuoden 2005 lähtötilanteeseen. Suurimpia selittäviä tekijöitä mittarin heikon kehityksen taustalla ovat julkisen talouden heikko tilanne, yrityselämän pitkän aikavälin keskiarvoa heikkomat suhdannenäkymät ja -odotukset sekä työntekijöiden kokema epävarmuus työmarkkinoilla.

Suomalaisen työn osallistavuus on pitkään ollut suomalaisen työelämän valopilkkuja. Kun työelämän tuottavuutta ja kestävyyttä luotaavat mittarit ovat olleet selvästi pitkän aikavälin keskiarvojen alapuolella, on osallistavuuden osalta pysytely verrattain korkealla tasolla. Vuonna 2015 osallistavuuden mittari oli laskenut lähelle perusvuoden 2005 arvoa, mutta vuonna 2016 osallistavuus kääntyi jälleen nousuun erityisesti yritystason mittareiden ansiosta.

Viime vuonna alkanut tuottavuuden ja kestävyys-trendi on vahvistunut, myös suomalaisen työn osallistavuus kääntyi nousuun.

LOPUKSI

Suomalaisen työn indikaattorin kehityksestä voidaan päätellä, että usean vuoden mittaisen laskun jälkeen suomalaisen työn tilassa näkyy jälleen enemmän merkkejä valoisasta tulevaisuudesta. Indikaattori on nousussa niin yhteiskunnan, yrityssektorin kuin työntekijöidenkin näkökulmasta. Tämä heijastelee Suomen talouden elpymistä ja kertoo talouteemme palanneesta positiivisesta pohjavireestä. Suhdannenäkömät ja odotukset ovat koholla, minkä perusteella voidaan odottaa positiivisen kehityksen jatkuvan myös lähivuosina. Keskustelua on aiheellista käydä siitä, miten työn murroksen keskellä yhä tärkeämmäksi nouseva työntekijöiden osallistaminen saadaan kytkettyä yhteen positiivisen tuottavuuskehityksen kanssa. Lisäksi yhteiskunnallisesta näkökulmasta yhä keskeisempään rooliin nousevat kysymykset pitkäaikaistyöttömyyden ja syrjäytymisen trendinomaisen kasvun taittamisesta.

Suomalainen työ ja työelämä ovat tulevaisuudessakin vahvoja. Meillä on vakaa ja turvallinen yhteiskunta sekä hieno työkuulttuuri. Olemme onnistuneet viime vuosina vähentämään sairauspoissaoloja ja työtapaturmia sekä pidentämään työuria. Nämä ovat niitä suuria positiivisia kehityssuuntia, joiden varaan tulevaisuuden työelämää on hyvä rakentaa.

Keskustelua on aiheellista käydä siitä, miten työn murroksen keskellä yhä tärkeämmäksi nouseva työntekijöiden osallistaminen saadaan kytkettyä yhteen positiivisen tuottavuuskehityksen kanssa.

